

נאמר ואברהם זקן בא בימים, שעבר כראוי את כל תקופות חייו, ותמיד הוא בא בימים, שאם בכל תקופה ובכל יום משתנים סוגי היצה"ר, ובכל זמן יש היצה"ר המיוחד לאותה תקופה, הריהו בא בימים ותמיד מתמודד כנגד אותו היצה"ר העומד לו בדרכו, אז זוכה בסוף ימיו להגיע לכי עתה הרחיב ה' לנו.

וכמאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע ה' איש מלחמה, שהקב"ה נמצא עם יהודי העומד בקשרי מלחמה, שע"י שעומד במלחמה מנעוריו ומתייגע כל ימיו, מסייעו השי"ת להגיע לכי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ, שמשיג השלמות בעבודת ה' תכליתו ויעודו בעולמו.

ענין הברכות

א.

והענין דהנה בי' לעיל הטעם מדוע ויאהב יצחק את עשו, מפני שסבר דיעקב ועשו הולכים בב' דרכים בעבודת ה', יעקב הוא קדש קדשים פרוש לגמרי מכל שייכות לעוה"ז, כמו שאחז"ל על ר' שמעון בר יוחאי הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, ואילו עשו עובד את ה' בכל עניני עוה"ז, שהוא איש יודע ציד איש שדה ואת כל אלו הענינים הוא מעלה לעבודת השי"ת, ועל ידם יבוא תיקון העולם שרצון העליון בבריאת העולם היה כמאחז"ל נתאוה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים, שאת כל עניני עוה"ז ירימו ויקדשו להשי"ת, ונמצא שעבודת ה' בכל עניני העולם הוא תכלית רצון הבורא בבריאת העולם. ולכן סבר יצחק כי עשו הוא העוסק בתיקון העולם, שהוא איש שדה שמעלה את כל עניני עוה"ז לתכליתם להביא על ידם את תיקון העולם להיות להשי"ת דירה בתחתונים. וכמאמר הרה"ק המגיד ממזריץ זי"ע מלאה הארץ קנייך, העולם מלא בדברים שאפשר לקנותך ית' על ידם, שכאשר יהודי אוכל ושותה או עוסק במסחר או בשאר עניני העולם, בכל יכול לקנות כביכול להשי"ת ולהביא לתכלית תיקון העולם שיתקיים רצונו ית' בבריאת העולם. וזאת דוקא מתוך מלאה הארץ קנייך, מתוך כל הענינים הארציים שלכאורה אינם אלא תאות פחותות, ובאמת אפשר לקנותו ית' בהם, ולפיכך סבר יצחק כי עולם התיקון יהיה ע"י עשו ולא ע"י יעקב, דיעקב מהעליונים הוא שצורתו חקוקה בכסא הכבוד והוא כמלאך וכשרף, ואילו הקב"ה נתאוה לדירה בתחתונים ואין תיקון העולם יכול להתבצע

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי. צ"ב כל ענין הברכות שלא מצינו דוגמתו אצל שאר האבות והרועים הק' שברכו את בניהם לפני מותם בענינים גשמיים. כן צ"ב הלשון שאמר לו יצחק שא נא כליך תליך וקשתך, שהיה צ"ל קח נא, וכן מה שהאריך לומר לו שא נא כליך תליך וקשתך וכן אומרו וצא השדה, וכי עשו לא ידע בעצמו איך לצוד ציד ולהיכן צריך ללכת. ובעצם הדבר צ"ב לשם מה בכלל היו צריכים דוקא ציד, מדוע א"א היה שיביא לו מן המוכן. ובלשון הברכות צ"ב מה שאמר ויתן לך הא' מטל השמים ומשמני הארץ שפירש"י: ויתן, יתן ויתזור ויתן, שצ"ב מה המשמעות בזה, הרי הקב"ה יכול להעניק בפעם אחת מידו הרחבה והמלאה שיהיה די בזה לכל החיים ומה ענין יתן ויתזור ויתן. וכן צ"ב מה שברכו הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך, מדוע כלל בברכה את שלטונו על יעקב, ואם חפץ לברכו שיברכהו שהוא עצמו יחיה בטוב ומדוע השליטו על אחיו, שבודאי ידע יצחק מה ערכו של יעקב, שהוא איש תם יושב אהלים ועוסק תמיד בתורה ובעבודה.

על ידי יעקב שאין לו כל שייכות לעוה"ז, וגם אינו זקוק לברכה כי ברוך הוא. אבל עשו שתפקידו להביא לתיקון הגמור של העולם זקוק לברכה כדי שיוכל לבצע את תפקידו, להמשיך עליו השראת השכינה שבכל מעשה גשמי שיעשה תהיה השראת השכינה. וזהו טעם ויאהב יצחק את עשו, כיון שסבר שעל ידו יתוקן העולם, כמאחז"ל על כי ציד בפיו שצדו בפיו ורמהו עד שהחזיקו יצחק במדרגה רמה כזו.

ובזה יבוארו הכתובים, שאמר לו יצחק ועתה שא נא כליך תליך וקשתך, שא נא פי' תגביה ותרומם את עצמך, ואת כליך תליך וקשתך, שכל הכלים שאתה עוסק בהם בעניני עוה"ז תגביה ותרומם לדרגת קדש קדשים להיותם כלי קודש ככלי שרת, וצא השדה, תתנער ותצא מהעוה"ז ותפרוש מכל תאוותיך, וצודה לי ציד, בדוקא, ולא מן המוכן, כי התיקון צריך להיות מהענינים שעוסק בהם, וכיון שהנך איש יודע ציד עליך לקדש דוקא את הענינים שאתה עוסק בהם, שהתיקון יהיה מהציד ע"י שיגביה את הציד לקודש קדשים כקרבנות, ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי, שאלו הם המטעמים הנרצים לריח ניתוח אשה לה', כאשר מקדשים את עניני עוה"ז התחתונים לשמו ית' שזהו תכלית רצון ה'.

וכיון שהיה יצחק סבור שעיקר תכלית תיקון העולם יתקיים ע"י עשו, רצה למסור לו את הברכות כדי לתת לו את הכח להביא לתיקון העולם הגשמי. וזהו שברכו ויתן לך האלקים, כמאחז"ל (ב"ר טו, ג) ויתן לך אלקותא, היינו שיתן לך אלוקותו בכל עניני העולם בטל השמים ובשמי הארץ וברוב דגן ותירוש, שתגביה את כל עניני העולם לאלקות, ויעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים שתשעבד את כל הבריאה לאלקות, עד לתכלית תיקון העולם שאז תהיה כל הבריאה דירה ומעון להשי"ת. ופי' הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך, היינו שתיקון העולם יהיה על ירך, ע"י שתעסוק בכל עניני עוה"ז באופן שיתקיים על ידם תכלית רצון ה'. והוא כמו שבארנו במק"א ע"פ דברי המסילת ישרים (פכ"ו) שבענין ההתקדשות מעוה"ז יש ב' מדרגות, הראשונה קדש עצמך במותר היינו לפרוש ולהתנער

לגמרי מהעוה"ז, ויש מדרגה גבוהה מזו, שההיתר עצמו יהפוך לקדושה כקרבן, שזהו תיקון העולם. ויצחק סבר שזה יוכל להתקיים רק ע"י עשו, כי יעקב הוא קדש קדשים כמלאך שאין לו שייכות לעולם, ואילו תיקון העולם צריך להיות מתוך העוה"ז ולא ע"י מלאכים, ונמצא שהברכות לא היו מכוונות לטובת עשו עצמו אלא לטובת תיקון העולם, שסבר שעל ידו יתוקן העולם. וזהו פי' ויתן לך הא', יתן ויחזור ויתן, יתן קודם שיחטא ויתן אחר שיחטא. שאפילו אם נכשל בתאוות עוה"ז יוכל להתחוק אח"כ עוד, ושוב יתן לך אלקותא להמשיך לקדש את עניני העולם.

אמנם רבקה ידעה כי המיועד לתקן את העולם הוא יעקב ולא עשו וממילא ברכות אלו שייכות אליו, ע"כ סיבבה כך שהברכות יגיעו ליעקב. ואח"כ נוכח גם יצחק לראות שכך הוא, כמ"ד ויחרד יצחק חרדה גדולה שראה גיהנום פתוחה לו מתחתיו ומיעקב הריח ריח גן עדן, ונוכח לראות כי עשו הוא תכלית הקליפה, ומעתה מה יכול כבר לברכו, אך כיון שעשו לא ויתר וישא את קולו ויבך כדאיתא בחז"ל (זח"א קמד:) כמה שקלקל בדמעותיו אלו, נתן לו ברכתו משמני הארץ יהיה מושבך, שכאן לא נזכר כלל אלקים, שלא ברכו בויתן לך אלקותא, כי לעשו אין שייכות לאלקות, ורק משמני הארץ יהיה מושבך היינו מצד הקליפה, וכמד"א בזה"ק (בר"מ פ' אמור) שאומרים קודם התקיעות, אלין תקיפין ואוכלוסין דשאר עממין ודא קשיא ליה מכולא, והיינו שברך אותו שיקבל יניקתו מצד הקליפה, דכיון שאין לו שייכות לקדושה א"א להמשיך לו יניקה מצד הקדושה, ורק מתקיפין ואוכלוסין דשאר עממין, שתהיה יניקתו ממקור הקליפה, כפירש"י משמני הארץ זו איטליאה של יון שהיא מקור הקליפה והסט"א. והוא כמו דאיתא מקדמונים לבאר העינין שאנו רואים חייבי כריתות וחייבי מיתות בידי שמים רח"ל המאריכים ימים ושנים, דאמנם קודם החורבן כאשר כל היניקה היתה מצד הקדושה, הרי כשעבר אדם עבירה של חיוב כרת נכרתה חיותו מצד הקדושה, וממילא נתקצרו ימיו כי לא היה לו מהיכן לקבל חיות, אבל לאחר

החורבן נתגבר כח הקליפה ויש כח יניקה מצד הקליפה, וכאשר אדם חוטא אע"פ שנכרתת יניקתו מצד הקדושה כמ"ד הכרת תכרת הנפש, יש לו יניקה מצד הקליפה והריוה חי מסטרא אחרא. וזאת ברך יצחק את עשו משמני הארץ יהיה מושבך שיקבל יניקתו מצד הקליפה, ובברכותיו נתן לו רק את העוה"ז ע"ד הלעיטהו לרשע וימות. אכן הברכות האמיתיות עברו ליעקב, ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש וגו', שכל משמעות הברכה היא רק ויתן לך אלקותא, שהענינים הגשמיים אצל יהודי, מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש, כולם יהיו רק לאלקות. וכמאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע עה"פ וישא יעקב את בניו ואת נשיו, שסיפר את הסיפור על הרה"ק רמ"מ מויטבסק זי"ע שהביאו לפניו מתנות כלי כסף וכלי זהב, ואמר: "רבש"ע איך הויב זיך אוף צו דיר מיט די אלע כלים", ונתרוממו הכלים מעל השולחן. וזהו פי' וישא יעקב את בניו ואת נשיו, שיעקב התרומם עם כל הענינים הגשמיים שלו להשי"ת. וזה היה ענין הברכות להרים את כל עניני העולם הכל לאלקות, שתכלית התיקון הגמור מתקיים ע"י יעקב.

ב.

ובספה"ק באר מים חיים מבאר הפרשה, שבוודאי ידע יצחק שיעקב גדול מעשו שהרי ראה זאת, אלא סבר שכיון שעשו נולד להורים כאלו ודאי שיש לו ג"כ תפקיד ויעוד קדוש, והיה סבור שיעודו הוא להיות נטפל לעושי מצוה, שכן בכדי שיעקב יוכל לשבת ולעסוק בתורה ללא הפרעות צריך עשו להיות איש השדה שלו שיספק לו תמיד מזון לפרנסתו, וסבר כי משום כך עשו הוא איש יודע ציד כדי שיוכל למלא יעודו להיות נטפל לעושי מצוה, להביא תמיד ציד ליצחק וליעקב. ובוהו מבאר למה בכלל בקש ממנו שיביא לו ציד, וכי היה חסר יצחק כלום, והרי אחז"ל (ב"ר סד, ז) שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך.

וביותר קשה על מד"כ כי ציד בפיו ותרגומו ארי מצידיה הוה אכיל, שתמיד מצידו היה אוכל, מה היה חסר ליצחק שהוצרך לאכול תמיד מצידו של עשו. אלא דסבר שבזה הוא מקיים יעודו להיות מחזיק תורה. וזה היה כל ענין הברכות כדי שיעקב יוכל לשבת על התורה ועל העבודה ועשו יהיה מחזיק תורה. ומה שחשב יצחק לברך בתחילה את עשו, כי קליפה קדמה לפרי, לכן רצה לברך מקודם את עשו שיצליח ביעודו להיות נטפל לעושי מצוה ואח"כ יברך את יעקב בברכת עולם הבא - במדרגות רוחניות עליונות. ולכן בירך יצחק את יעקב בהיותו סבור שהוא עשו בברכת ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ, וכמו שאמרו חז"ל ע"ז ויתן לך אלקותא, דהיינו שברכו שתהיה לו הצלחה מטל השמים ומשמני הארץ ויוכל להיות נטפל לעושי מצוה ומחזיק תורה בסייעו ליעקב שיוכל ללמוד תורה. דמכיון שסבר שזהו יעודו של עשו הרי זה הדבר שבאמצעותו יתקרב להשי"ת ולכן ברכו שתהיה לו הצלחה בתפקידו זה. ומה שאמר הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך, שלכאורה קשה, מכיון שידע שיעקב גדול מעשו מה זה שברך הוה גביר לאחיך, מבאר שיעקב ידע מה שאמר הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, שמרומז בזה גם על כל הגליות, וידע שאם ישלחו ישראל ויחטאו עליהם לעבור ד' גליות, ורצה שאם כבר יצטרכו לעבור ד' גליות שיהיה זה אצל עשו, שהרי בכ"ז אח עשו ליעקב וירחם עליו יותר מאחרים, כי לא ידע יצחק את גודל הרשעות של עשו. ולכן אמר יצחק בברכתו שאם יהיו ישראל כתיקונם ויעשו את רצון ה' אלוקיהם אז ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ויהיה מחזיק תורה, ובאם יחטאו ישראל ויעברו ד' גליות שיהיה זה אצל עשו.

ועפ"ז מבאר גם מד"כ ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וגו'. אין ועתה אלא תשובה. שאמר לו יצחק הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי וע"כ הנני נותן לך דרך איך לתקן עצמך ולשוב בתשובה, שא נא כליך תליך וקשתך. דהנה יש ב' מדרגות בתשובה, יש תשובה של חרטה שמתוך הכרת החטא מתחרט

שיתכונת נפשו היא שופך דמים ומשום כך הוא איש שדה הרץ לטרופ טרף, וע"ז אמר לו, ועתה, הדרך שלך לשוב בתשובה ולתקן עצמך, שא נא כליך תליך וקשתך, שישא וירומם את הכלים המוכנים לציד המה תכונות נפשו שהוא שופך דמים, שירימם ויכניס אותם לעבודת ה', וישתמש בתכונות הנפש של כליך תליך וקשתך לדבר מצוה להביא ציד עבורו, שע"ז ישא אותם לעבודת ה'. וכדאיתא בחז"ל (פרדר"א לב) ששני גדיי עזים היו אחד לפסח ואחד לחגיגה, והיינו שכוונת יצחק היתה שירים את תכונות נפשו לדבר מצוה לעשות את רצון ה'.

והתורה"ק מלמדת לנו אורחות חיים שכל פרשה בתורה מלמדת ליהודי דרך איך לעבוד להשי"ת. ומפרשה זו שיצחק רצה לתקן את עשו ע"י שיעלה את תכונת הנפש של שופך דמים ויכניס זאת לעבודת ה', יש ללמוד עד"ז בכל אדם שנולד עם תכונות הנפש וטבעיות המיוחדים לו, ויש מי שנולד עם תכונות רעות וקשות מאד, אך באמת אין רע יורד מן השמים וכל תכונות הנפש אף הרעות ביותר ואפילו של רציחה אינם רע אלא הקב"ה נתן לו זאת בכדי שיעלה תכונת נפשו להשי"ת. ובמיוחד ע"פ מד"א בספה"ק שלכל יהודי יש יעוד ותפקיד מיוחד שבעבורו ירד לעולם, שלפ"ז מובן למה ברא הקב"ה כה הרבה אנשים ולכל אחד מהם תכונת הנפש אחרת, מפני שלכל יהודי יש יעוד ותפקיד מיוחד ודוקא ע"י תכונות נפשו המיוחדות לו יוכל להגיע ליעודו המיוחד לו. ואף אם נדמה לו שתכונותיו רעות ביותר, דוקא על ידן יוכל להגיע ליעודו ע"י שיכניסם לקדושה ויעלה אותם להשי"ת. והיסוד לזה הוא שאין בכלל רע והכל טוב, אלא שהאדם צריך לשכר ולהכניע את תכונותיו ולהעלותן להשי"ת ואז דוקא באמצעותן הוא מגיע ליעודו ותפקידו.

על חטאו, והיא הנקראת תשובה תתאה. כמשאחז"ל (קידושין מט:) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, שזוהי תשובה של חרטה, תשובה תתאה, ואינה מתקנת את החטא לגמרי. ויש תשובה עילאה, שמהעבירה עצמה נהיה מצוה, שמתוך שרואה את גודל ההתלהבות וגודל התשוקה שהיה לו לעבור את העבירה הריהו מעלה זאת להשי"ת, שהרי רואה שיש בו מדרגה כזו של תשוקה ואש בוערת, ומעלה זאת לדבר מצוה לעשות בהתלהבות כזו את רצון ה'. וכמשאחז"ל (ע"ז ד:) לא חטא דוד אלא להורות תשובה, היינו שהחטא היה כדי שיראה את גודל ההתלהבות והתשוקה שיש לעבירה, ומתוך כך ידע להכניס את ההתלהבות הזאת למצוה ולעבודת ה', וזהו להורות תשובה. והוא ע"ד מאמר מרן אדמו"ר בב"א ז"ע עה"פ (תהלים נא) מזמור לדוד כבא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע, שאמר את המזמור באותה התלהבות ותשוקה שהיו לו בשעת העבירה כאשר בא וגו'. ובזה מפרש בבמ"ח מד"כ שם וחטאתי נגדי תמיד, שתמיד בכל מצוה שהוא ניגש לקיים עומדת לנגד עיניו גודל ההתלהבות והתשוקה שהיו לו לעבירה ובהתלהבות כזאת הוא מקיים את המצוה. נמצא שמהעבירה יוצאות הרבה מצוות. ועפ"ז י"ל מאחז"ל (יומא פו:) העושה תשובה מאהבה זדונות נעשין לו כזכיות, שאש התאוה מהזדונות וההתלהבות הגדולה ביותר לעבירה מכניס הוא באהבתו ית' ומעלה להשי"ת ועבודתו, ע"כ זדונות נעשין לו כזכיות, כי נמצא שמאש התאוות נהיתה עבורו דרך בעבודת ה' ומהעבירה נעשו זכיות, וזוהי דרגת תשובה עילאה.

וזהו פ"י ועתה שא נא כליך תליך וקשתך, שידע יצחק כי עשו הוא אדמוני כולו כאדרת שער, היינו

ויתן לך האלקים

לך, יתן ויחזור ויתן. וקשה דמה שייך אצל הקב"ה יתן ויחזור ויתן, בשלמא בשר ודם שהוא מוגבל

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש. מאחז"ל במדרש (רבה סו, ג), ויתן